

ks. Andrzej Kwaśniewski
Archiwum Diecezjalne w Kielcach

Dziewięć skarbów Kościoła Kieleckiego
Stan badań nad zbiorem rubrycel i schematyzmów
Archiwum Diecezjalnego w Kielcach

Streszczenie referatu

W Archiwum Diecezjalnym w Kielcach (rok założenia 1939) znajduje się kolekcja rubrycel i schematyzmów diecezjalnych i zakonnych. Kolekcja kielecka należy do największych w Polsce. Wyjaśnieniem przyczyny powstania tego zbioru jest ciągłość władzy diecezjalnej w Kielcach od 1807 roku oraz dobra tradycja gromadzenia i archiwizowania wytworzona w Konsystorzu Generalnym Kieleckim. Tradycję tę wykreowali kapłani poprzez systematyczną pracę dla diecezji. Wśród zasłużonych dla archiwistyki kieleckiej należy wymienić śp. ks. Władysława Siarkowskiego, światłego urzędnika diecezji kieleckiej; ponadto innych archiwariuszy diecezjalnych: ks. dr. Józefa Zdanowskiego, ks. mgr. Franciszka Mazurka i ks. mgr. Tomasza Wróbla.

Badane druki były przesyłane do Kielc z rozległego terytorium dawnej Polski: od Poznania do Mohylewa, od Wilna do Lwowa i Kamieńca Podolskiego; a także z terytoriów nie-polskich – np. z Tyraspola i Saratowa. Przesyłanie przez granice zaborów kalendarzy i katalogów diecezji i zakonów polskich jest świadectwem świadomości narodowej i wyznacza zasięg Polskiego Kościoła, który był tam gdzie znajdował się naród polski – od Poznania i Gniezna do Kamczatki. Zapewne istnienie tego zbioru związane jest z funkcjonowaniem w Kielcach od XII wieku biblioteki i archiwum kapitulnego oraz od 1727 roku biblioteki seminaryjnej. Instytucje te tworzyły przez wieki eklezjalną atmosferę miasta i regionu kieleckiego. Zachowanie ogromnego zbioru rubrycel jest świadectwem tradycji kultury teologicznej w Kielcach.

Kolekcja rubrycel i schematyzmów składa się w większości z druków wyprodukowanych w XIX i XX wieku. Nieliczne pochodzą z XVIII wieku. W ramach badań z dziedziny archiwistyki i bibliologii historycznej podjętych w ostatnim czasie skatalogowano dwa zbiory: rubrycele cysterskie (XVIII/XIX w.) oraz rubrycele diecezji kieleckiej z lat 1808-1818. Katalogi zostały opublikowane w czasopismach naukowych. Katalog druków cysterskich jest dostępny w internecie (*Katalog rubrycel i schematyzmów polskich cystersów*). Ponadto temat *Rubrycele i schematyzmy diecezji kieleckiej (1808-1818)* został przedstawiony, jako referat na sesji zatytułowanej *Źródła i archiwa zwierciadłem historii*. Sesja została zorganizowana w dniu 25 października 2013 roku w Skarżysku-Kamiennej przez Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej i Miejskie Centrum Kultury.

Opracowane druki składają się z kalendarza – rubryceli oraz katalogu – schematyzmu. Rubrycela to kalendarz liturgiczny stanowiący cenne źródło do badań nad służbą Bożą u polskich cystersów oraz w pierwszej diecezji kieleckiej z lat 1807-1818. Katalogi klasztorów cysterskich i parafii diecezji kieleckiej zawierają pełną obsadę oraz informacje o zakonnikach i duchowieństwie. Pozwala to na ustalenie np. listy proboszczów danej parafii.

Warto zaznaczyć, że diecezja kielecka wydała pierwszy, pełny spis duchowieństwa (schematyzm) dołączony do rubryceli na rok 1809. Diecezja krakowska, jako macierzysta dla kieleckiej zdobyła się na podobne osiągnięcie dopiero w roku 1812. Rubrycela kielecka (wydawana łącznie ze schematyzmem) w latach 1808-1813 była drukowana z funduszu zapisanego w testamencie przez ks. Jana Duwalla (biskupa nominata tarnowskiego). Kapłani kieleccy otrzymywali rubrycelę za darmo, ale ze zobowiązaniem odprawienia jednej mszy za duszę śp. ks. Jana Duwalla – „Meminerint praesbyteri dioecesis Kielcensis quod pro anima Joannis Duwall nominati episcopi Tarnoviensis fundatoris Directorii Officii Divini missa una a quolibet praesbytero absolvenda [...]”.

W trakcie badań odkryte zostały druki nieznanne Estreicherowi i nieodnotowane w wielotomowej *Bibliografii Polskiej*. Spośród rubrycel cysterskich odkryto siedem nieznanych druków (pięć starodruków oraz dwa druki dziewiętnastowieczne). Jeśli chodzi o rubrycele diecezji kieleckiej w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach zachowały się dwa druki nienotowane u Estreichera. Nienotowane u Estreichera rubrycele diecezji kieleckiej zachowane w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach to druki na lata: 1811 i 1813; jeśli chodzi o cystersów są to odpowiednio rubrycele na lata: 1788, 1789, 1790, 1792, 1798, 1803, 1805. Zdjęcia kart tytułowych zamieszczono poniżej. Druki nieznanne Estreicherowi to praktycznie druki nieznanne nauce polskiej. Opublikowanie artykułów spowodowało zainteresowanie naukowe badaczy, którzy otrzymali informacje na temat dziewięciu unikalnych skarbów Kościoła Kieleckiego.

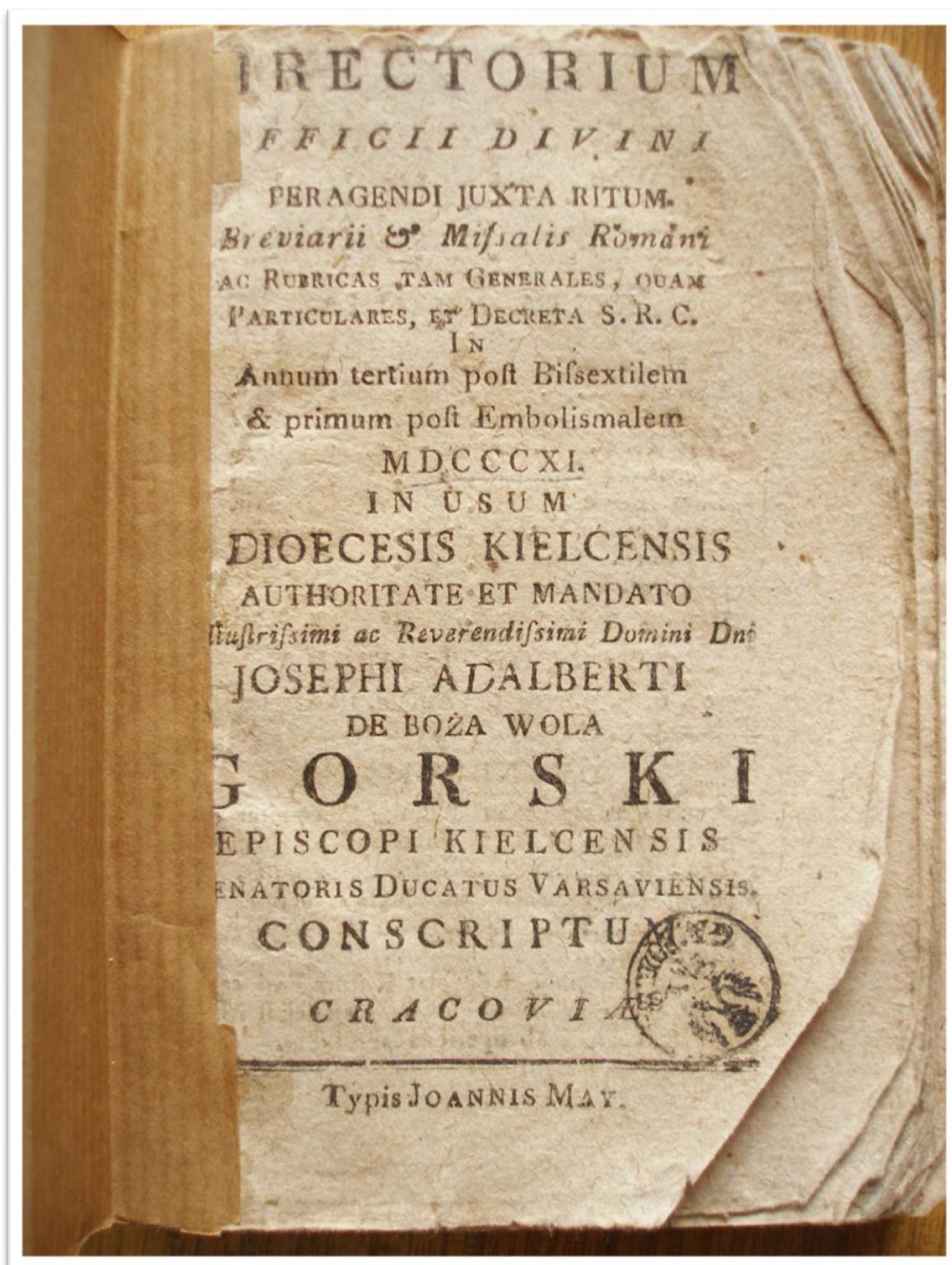
Obecnie przygotowany jest artykuł *Rubrycele i schematyzmy diecezji krakowskiej z lat 1801-1879*, który zostanie opublikowany w „Świętokrzyskich Studiach Archiwalno-Historycznych”. W dniach **23-25 maja 2014** roku w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach przewidziane jest ogólnopolskie **symposium** na temat rubrycel i schematyzmów. Wówczas z zasobu Archiwum Diecezjalnego w Kielcach zostaną opracowane i przedstawione, jako referaty zbiory druków diecezji kieleckiej, łuckiej i mohylewskiej.

Literatura:

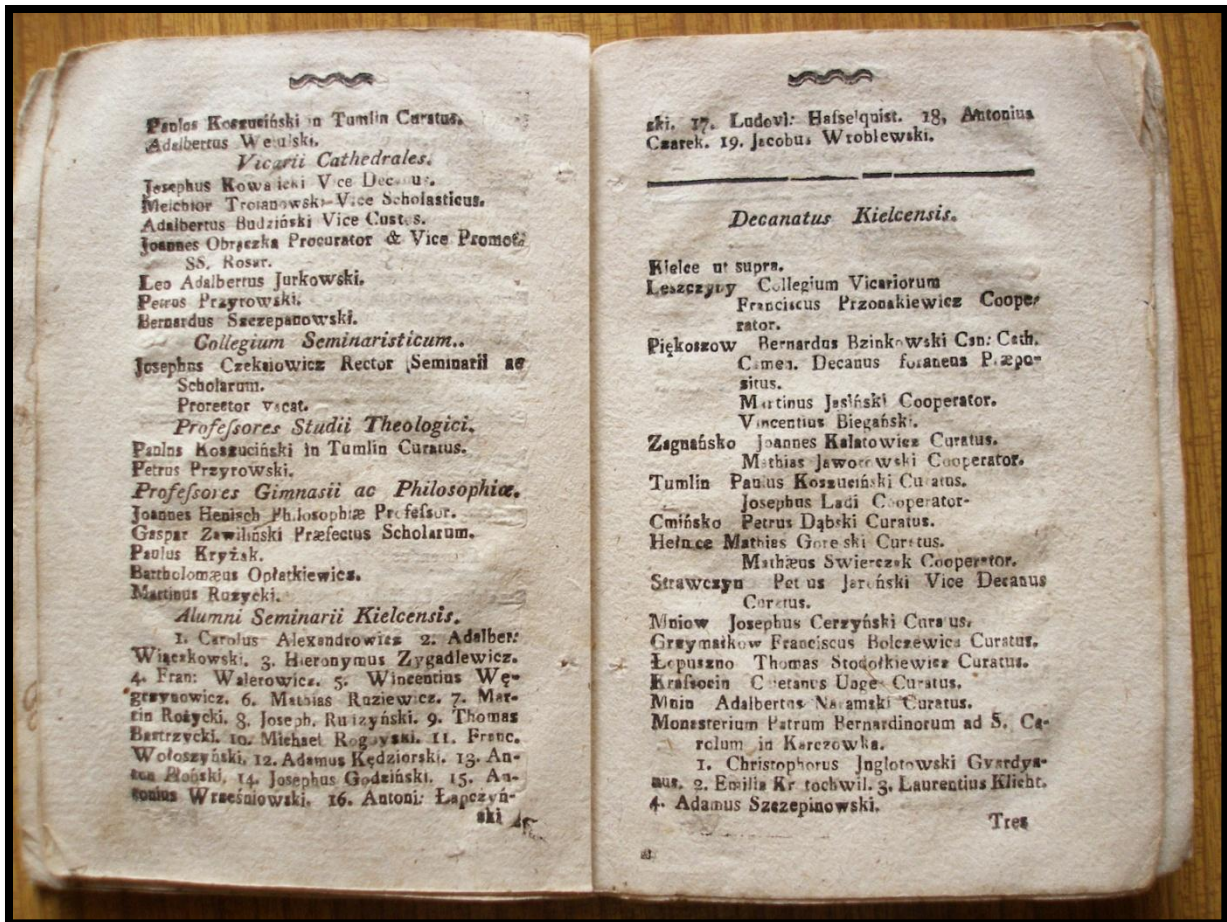
A. Kwaśniewski, *Katalog rubrycel i schematyzmów polskich cystersów, znajdujących się w księgozbiornym Archiwum Diecezjalnym w Kielcach (1788-1816)*, „Hereditas Monasteriorum” 1 (2012), s. 189-205. [Artykuł dostępny na stronie internetowej.]

A. Kwaśniewski, *Rubrycele i schematyzmy diecezji kieleckiej (1808-1818)*, „Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skażysku-Kamiennej. Z dziejów regionu i miasta”, 4 (2013), s. 57-77.

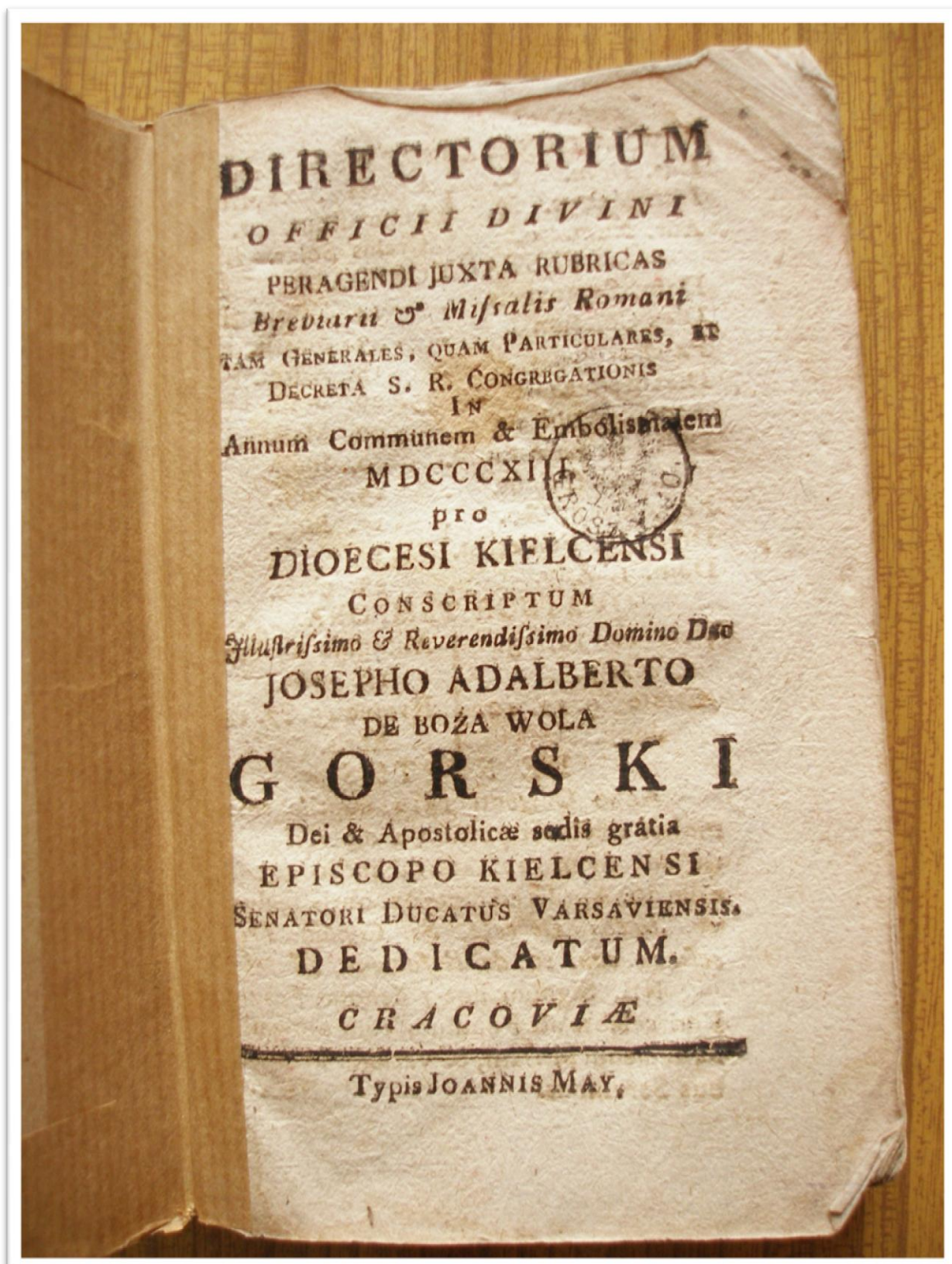
Zdjęcia nienotowanych rubrycel i elenchusów.

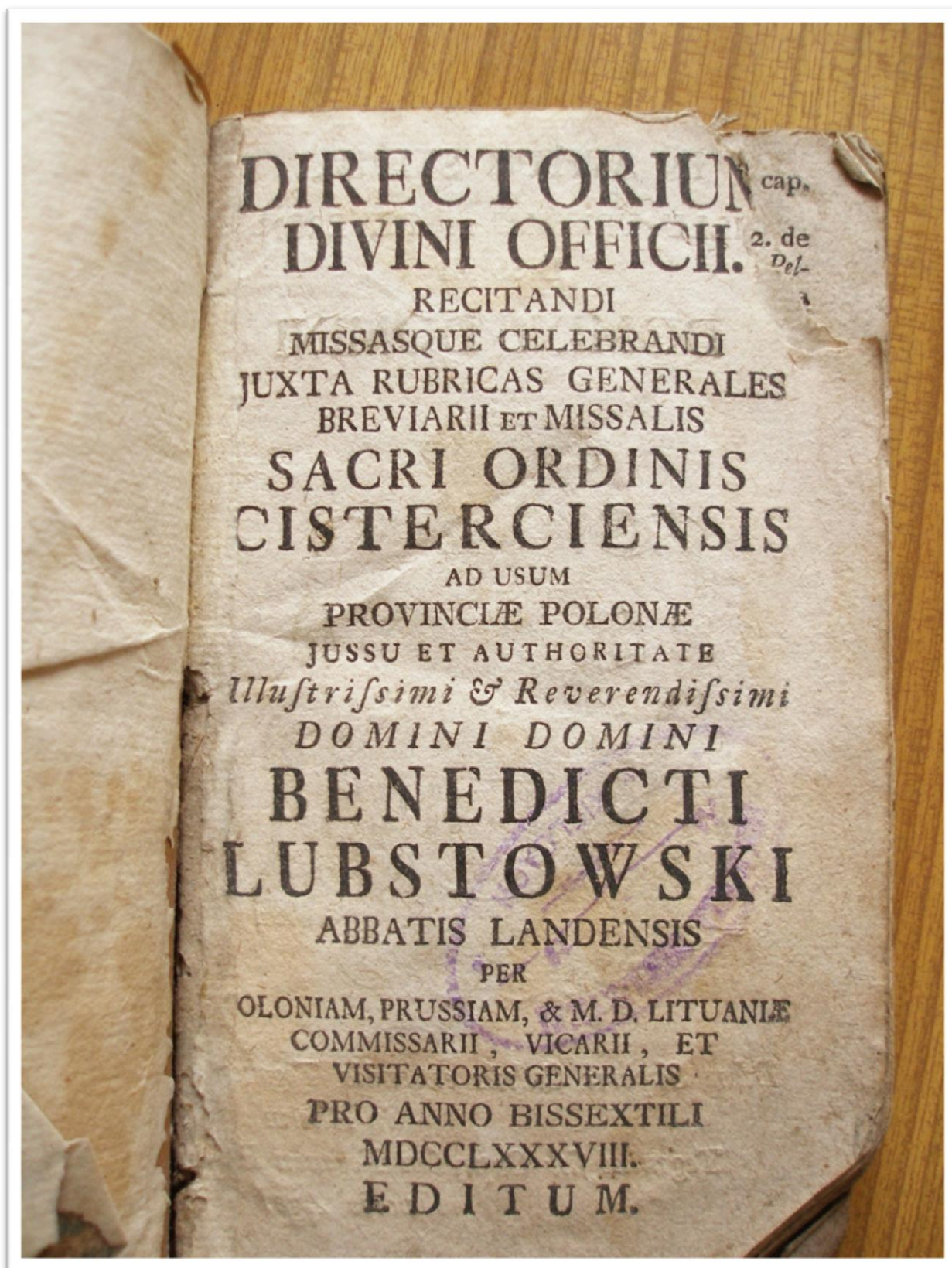
Archiwum Diecezjalne w Kielcach (dalej ADK), Rubrycela diecezji kieleckiej na rok 1811.

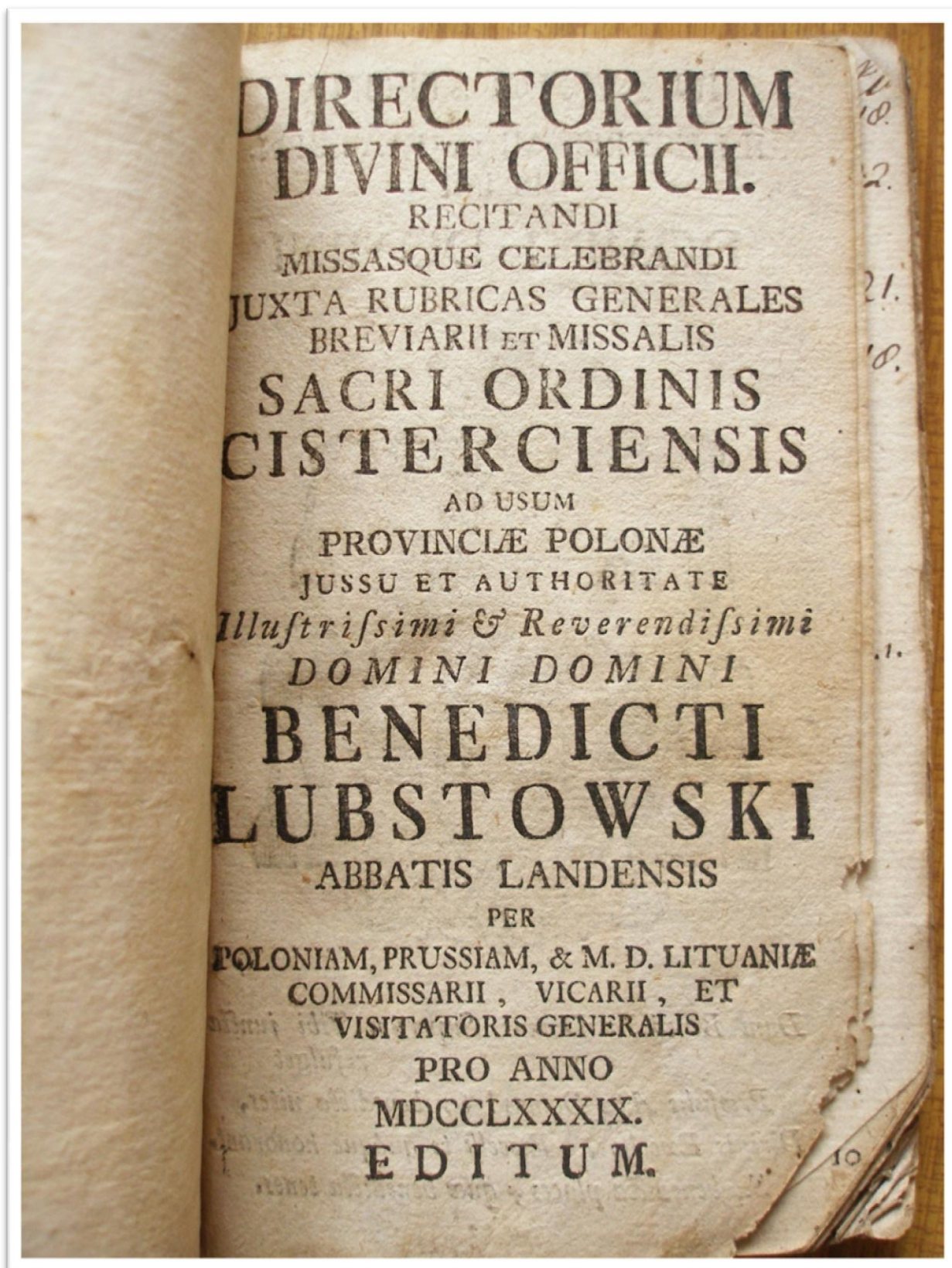
ADK, Rubryceli diecezji kieleckiej na rok 1811, [strony ze spisem wikariuszy katedralnych, seminarium oraz dekanatu kieleckiego].

ADK, Rubrycelo diecezji kieleckiej na rok 1813

ADK, Rubrycelo cystersów polskich na rok 1788.

ADK, Rubrycelá cystersów polskich na rok 1789.

MONASTERIUM
ANDREOVIENSE.

Non porrectum.

Reverendissimus Dominus

BERNARDUS NIEGOLEWSKI

Abbas a 21. Febr. 1777. Canonicus Cathedralis
Cracov. sd Tribunal. Regni Judex Deputatus.

A. R. P. *Bernardus Kluszczynski*, Prior a
5. Januar 1782. Curat. in Slot-
niki.

R. P. *Gabriel Reklewski*, Subpr. & Burs.
Perc.

A. R. P. *Placidus Paczewicz*, Senior.

R. P. *Bonifacius Krepczynski*, Curat. in
Cierno.

R. P. *Matthæus Janczariski*, Commend.
in Oxa.

R. P. *Onuphrius Adamski*.

R. P. *Benedictus Szczucki*.

R. P. *Eugenius Pawełcki*, Cust. Eccl.

R. P. *Julianus Michalski*, Capp. Rdmi.

R. P. *Stephanus Kobylecki*, manet Ci-
ricii.

R. P. *Venceslaus Bartaki*, manet Vistic.

R. P. *Cælestinus Polackiewicz*, Magist.
Novit. & Burs. Exp.

A. R. P. *Laurentius Drzewiecki*, Phlphie
Doct. Præf. Schol. & Prof.
Phyf. Wschov.

A. R.

ADK, Rubryceli cystersów polskich na rok 1789, [klasztor w Jędrzejowie].

DIRECTORI
DIVINI OFFICII.
RECITANDI
MISSASQUE CELEBRANDI
JUXTA RUBRICAS GENERALES
BREVIARII ET MISSALIS
SACRI ORDINIS
CISTERCIENSIS .
AD USUM
PROVINCIAE POLONAE
JUSSU ET AUTHORITYTE
Illustrissimi & Reverendissimi
DOMINI DOMINI
BENEDICTI
LUBSTOWSKI
ABBATIS LANDENSIS
PER
POLONIAM, PRUSSIAM, & M. D. LITUANIE
COMMISSARIUM, VICARIUM, ET
VISITATORIS GENERALIS
PRO ANNO
•MDCCXCI. 1791
EDITUM.

ADK, Rubrycelo cystersów polskich na rok 1791.

ADK, Rubrycelo cystersów polskich na rok 1793.

DIRECTORIUM
DIVINI OFFICII.

RECITANDI.
MISSASQUE CELEBRANDI
JUXTA RUBRICAS GENERALES
BREVIIARIUM & MISSALIS

SACRI ORDINIS
CISTERCIENSIS.

AD USUM
PROVINCIE UTRIVSQUE GALLICIE.
JUSSU & AUTHORITY
Illustrissimi & Reverendissimi Domini Domini

GERARDI
BARANSKI,

D. V. ABBATIS ANDREOVENSIS,
PER UTRAMQUE GALLICIAM
COMMISSARIUM ET VISITATORIS
GENERALIS.

PRO ANNO DOMINI M.DCC.XC.IX.

EDITUM.

CRACOVIAE
TYPIS ANNAE DZIEDZICKA.

ADK, Rubrycelo cystersów polskich na rok 1799.

ORDINATIO
DIVINI OFFICII.
PRO
UTRIUSQUE GALLICIAE
PROVINCIA
ORDINIS
CISTERCIENSIS
Juxta Rubricas Breviarii & Missalis
NEC NON DECRETA SÆ RIT. CONGREGAT.
IN ANNUM MDCCCIII.
SUB REGIMINE
ILLUSTRISSIMI RENSIMI
DOMINI DOMINI
JOANNIS LAURENTII
DRZEWIECKI
D. V. ABBATIS ANDREOVIE-
Phlæ Dris.
VISITATORIS GENERALIS
EDITA.

RACOVIAE
TYPIS M. DZIEDZICKI.

ADK, Rubrycelą cystersów polskich na rok 1803.

ORDINATIO
DIVINI OFFICII
PRO
UTRIUSQUE GALLICIÆ
PROVINCIA
ORDINIS
CISTERCIENSIS
Juxta Rubricas Breviarii & Missalis
NEC NON DECRETA SÆ RIT. CONGREGAT.
IN ANNUM post BISSEXTILEM
PRIMUM IPSUM EMBOLISMALEM
MDCCCV.
SUB REGIMINE
ILLUSTRISSIMI REVERENDISSIMI
DOMINI DOMINI
JOANNIS LAURENTII
DRZEWIECKI
D. V. ABBATIS ANDREOVIENSIS
Phlæ Dris.
VISITATORIS GENERALIS
EDITA.

CRACOVIAE
TYPIS ANNE DZIEDZICKA.

ADK, Rubrycelą cystersów polskich na rok 1805.